

ΟΔΗΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

ΤΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ

Τα αντικείμενα τέχνης και καθημερινή ζωής

οποιαδήποτε αντικείμενα τέχνης και καθημερινής ζωής

Η φύση και οι δυνατότητες των αντικείμενων

Στα εναπομείναντα ίχνη του παρελθόντος τα διάφορα αντικείμενα αποτελούν ιδιαίτερη μορφή ιστορικών πηγών και αναφέρονται ως ευρήματα της αρχαιολογικής και ιστοριογραφικής έρευνας. Το σύνολο των «φυσικών» αντικείμενων προηγούμενων ιστορικών περιόδων ανεξάρτητα από την αρχική τους χρήση αποκτούν ιδιαίτερη ιστορική και πολιτισμική σημασία και αξία και αποτελούν εκθέματα που κοσμούν μουσεία, συλλογές και καθίστανται μέρος της καθημερινότητας της σύγχρονης εποχής. Δε συνέβαινε αυτό πάντα, η διεύρυνση της έννοιας των ιστορικών πηγών σε οτιδήποτε μαρτυρά την παρουσία του ανθρώπου στο παρελθόν συνδέεται με τις συνεχείς αλλαγές στο χώρο της ιστοριογραφίας κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα.

Η διδακτική αξιοποίηση των οπτικών πηγών

Η διδακτική αξιοποίηση των αντικειμένων, τις περισσότερες φορές, περιορίζεται στη χρήση φωτογραφικών τους αποτυπώσεων και όχι των ίδιων των αντικειμένων για ευνόητους πρακτικούς και άλλους λόγους. Προς αυτή την κατεύθυνση και η διαμόρφωση και αξιοποίηση συλλογών και μουσειοσκευών με προπλάσματα και αντίγραφα αρχαιολογικών ευρημάτων. Η αξιοποίησή τους ως αντικειμένων υπερβαίνει τις όποιες κειμενικές και οπτικές και άλλες διαστάσεις τους. Στην περίπτωση μας ο οδηγός ανάγνωσης των αντικειμένων αναφέρεται στην αξιοποίηση της απτικής διάστασης αυτών των ιστορικών πηγών και θα πρέπει να μη συγχέεται με άλλους ανάλογους οδηγούς (π.χ. οδηγός ανάγνωσης γραπτής, οπτικής πηγής).

ΟΔΗΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Α. Παρατηρώ: Το αντικείμενο με μια ματιά

Ποιο είναι το είδος του αντικειμένου;	<ul style="list-style-type: none"> • αντικείμενο τέχνης: έργο γλυπτικής, κόσμημα, ανάθημα • αντικείμενο καθημερινής χρήσης: οικιακό σκεύος και αντικείμενο • τεχνούργημα: εργαλείο, μηχανή, κατασκευή • εφήμερο: επιτραπέζιο παιχνίδι, συσκευασία αντικειμένου, σουβενίρ
Ποιο είναι το θέμα του αντικειμένου;	
Τι ξεχωρίζω στο αντικείμενο;	<ul style="list-style-type: none"> • Ποια σημεία του αντικειμένου μου προκαλούν εντύπωση; • Σε ποια στοιχεία του αντικειμένου εστιάζω το βλέμμα μου και με ποια σειρά; • Ποιες είναι οι σκέψεις μου καθώς περιεργάζομαι για πρώτη φορά το αντικείμενο;

Β. Μελετώ: Μελετώ το αντικείμενο

Μελετώ τα επιμέρους στοιχεία που εμφανίζονται ή εννοούνται από τον/την δημιουργό της πηγής	<ul style="list-style-type: none"> • Περιγράφω τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αντικειμένου που αναφέρομαι στο υλικό κατασκευής, στο χρώμα, στο σχήμα, στο μέγεθος, στο βάρος και στην υφή του. • Ποιο ήταν ο λόγος δημιουργίας του συγκεκριμένου αντικειμένου; • Ποια στοιχεία του αντικειμένου βοηθούν στη χρονολόγησή του; • Παρατηρώ την κατάσταση στην οποία διασώζεται το αντικείμενο και σημειώνω πιθανές φθορές, επεμβάσεις και αλλαγές που έχει υποστεί. • Με ποιον τρόπο κατασκευάστηκε; Είναι χειροποίητο ή προϊόν μαζικής βιομηχανικής παραγωγής; • Αποτελείται από ένα κομμάτι ή από μέρη που συναρμολογήθηκαν και προσαρμόστηκαν; • Σημειώνω τυχόν διακοσμητικά στοιχεία του αντικειμένου. • Ποιοι και πώς χρησιμοποίησαν το αντικείμενο; • Πόσο αποτελεσματική ήταν η χρήση του; • Πόσο λειτουργικό ήταν το υλικό, το σχήμα, το μέγεθος, το βάρος και η υφή του αντικειμένου; • Ποιες πληροφορίες αποκομίζουμε για την οικονομική και κοινωνική κατάσταση των ανθρώπων που κατείχαν και χρησιμοποιούσαν το αντικείμενο; • Τι μαθαίνουμε από το αντικείμενο και τη χρήση του για τις γνώσεις, τις αντιλήψεις και τις στάσεις των ανθρώπων της εποχής. • Ποια ήταν η αξία (προϊόν, λειτουργία) του για τους ανθρώπους της ιστορικής περιόδου αξιοποίησής του; • Ποια είναι η σημερινή αξία του και ποιον ενδιαφέρει; • Καταγράφω τις σκέψεις μου και τα ερωτήματά μου καθώς μελετώ το αντικείμενο.
--	--

Γ. Κατανόω: Κατανόω το αντικείμενο

Το ιστορικό πλαίσιο δημιουργίας του αντικειμένου

- Ποιος είναι ο δημιουργός του αντικειμένου;
- Πού και πότε δημιουργήθηκε το αντικείμενο;
- Για ποιον λόγο δημιουργήθηκε το αντικείμενο;
- Σε ποιον/ποιους απευθυνόταν ο δημιουργός με το συγκεκριμένο αντικείμενο;
- Πώς διασώζεται το αντικείμενο μέχρι σήμερα;
- Πού βρίσκεται το αντικείμενο; (ιδιωτική/δημόσια συλλογή, μουσείο κτλ.)

Το ιστορικό πλαίσιο της εποχής

- Τι γνωρίζουμε για το ιστορικό πλαίσιο της εποχής από την οποία προέρχεται το αντικείμενο, ιδιαίτερα για ζητήματα που σχετίζονται με το θέμα του;
- Τι είναι διαφορετικό και τι είναι ίδιο με τη σημερινή εποχή;
- Τι γνωρίζουμε για το ιστορικό πλαίσιο της εποχής που δημιουργείται το συγκεκριμένο αντικείμενο;

Ο ρόλος του δημιουργού του αντικειμένου

- Ποια είναι η ιδιότητα του δημιουργού του αντικειμένου;
- Ποιες ανάγκες της εποχής του προσπαθεί να καλύψει ο δημιουργός του αντικειμένου;
- Με ποιον τρόπο θέλει ο δημιουργός να εστιάσει ο θεατής στο αντικείμενο;
- Ο δημιουργός του αντικειμένου, με τις επιλογές που κάνει, προσπαθεί να πείσει το θεατή για κάτι; Αιτιολογώ την απάντησή μου.
- Διακρίνω στοιχεία του αντικειμένου, τα οποία καταδεικνύουν τον σκοπό του δημιουργού που υπονοείται (υπόρρητος) και δεν εκφράζεται άμεσα; Αν ναι, τα καταγράφω.
- Σκέφτομαι και σημειώνω αν οι συνθήκες δημιουργίας του αντικειμένου επηρέασαν την κατασκευή του. Αν ναι, με ποιον τρόπο;
- Ποιο είναι το μήνυμα του δημιουργού με το συγκεκριμένο έργο του;
- Πώς μεταδίδει ο δημιουργός το μήνυμά του στον χρήστη του αντικειμένου;
- Ποια είναι η σημερινή αξία του αντικειμένου;

Δ. Αξιολογώ: Αξιολογώ το αντικείμενο ως ιστορική πηγή

Αξιολογώ την πηγή για την κατανόηση του ιστορικού θέματος και την απάντηση πιθανών ιστορικών ερωτημάτων

- Τι γνώριζα και τι περισσότερο έμαθα για το θέμα με την αξιοποίηση του συγκεκριμένου αντικειμένου; Αξιολογώ αυτά που έμαθα.
- Γνωρίζω διαφορετικές εκδοχές του είδους του αντικειμένου; Αν ναι, αιτιολογώ τις διαφοροποιήσεις.
- Ποιες πληροφορίες αποκομίζω για τις στάσεις, τις αντιλήψεις, τις ιδέες, τις αξίες των ανθρώπων και την τεχνολογία κατά την εποχή δημιουργίας και χρήσης του αντικειμένου;
- Είναι αξιόπιστη ιστορική πηγή το αντικείμενο για το θέμα μελέτης; Αιτιολογώ την απάντησή μου.
- Το αντικείμενο είναι χρήσιμη ιστορική πηγή για το θέμα μελέτης; Αιτιολογώ την απάντησή μου.
- Με ποιον τρόπο μπορώ να αξιοποιήσω το αντικείμενο;

- Υπάρχει σήμερα αντίστοιχο αντικείμενο, το οποίο χρησιμοποιούμε; Αν ναι, εντοπίζω μεταξύ τους ομοιότητες και διαφορές.
- Υπάρχει αντίστοιχο αντικείμενο με την ίδια ή παρόμοια χρήση σε άλλες ιστορικές περιόδους;
- Ποια συναισθήματα δημιουργεί σήμερα το συγκεκριμένο αντικείμενο; Αποδεχόμαστε τις αξίες και τα μηνύματα της εποχής του;
- Εάν κάποιος σήμερα δημιουργούσε ένα αντικείμενο με το ίδιο θέμα, τι θα ήταν όμοιο και τι διαφορετικό;
- Περιγράφω το αντικείμενο, χωρίς συναισθηματικές ή προσωπικές αξιολογικές κρίσεις, σε κάποιον που δεν το έχει δει.
- Ποια άλλα τεκμήρια απαιτούνται για την κατανόηση της χρήσης του αντικειμένου, αλλά και του γενικότερου θέματος ή πλευράς της ζωής των ανθρώπων με την οποία σχετίζεται;
- Πού μπορώ να βρω επιπλέον πληροφορίες για την κατασκευή αλλά και τη χρήση του συγκεκριμένου αντικειμένου;
- Επαληθεύω ή/και διαψεύδω στοιχεία που σχετίζονται με το συγκεκριμένο αντικείμενο αξιοποιώντας και άλλες ιστορικές πηγές για το θέμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ο οδηγός περιλαμβάνει στοιχεία και παραμέτρους ανάλογων διδακτικών προτάσεων:

- *National Archives and Records Administration:*
<https://www.archives.gov/education/lessons/worksheets/photo.html>
- *Teaching with Documents*, U.S. National Archives and Records Administration:
<https://www.archives.gov/education/lessons>
- *Teacher's Guides and Analysis Tool*, Library of Congress:
<http://www.loc.gov/teachers/usingprimarysources/guides.html>
- *History & Critical Thinking, A Handbook for Using Historical Documents to Improve Students' Thinking Skills in the Secondary Grades*, Wisconsin Historical Society Library-Archives Division:
www.wisconsinhistory.org
- *Learn to work like a historian*, The National Archives:
<http://www.nationalarchives.gov.uk/victorians/viewSection.aspx>
- *Thinking about History*, The Critical Thinking Consortium: <https://tc2.ca/en/creative-collaborative-critical-thinking/resources/thinking-about-history/>
- *Historical Questions to ask about Pictures and Artefacts*, Schools History Project:
<http://www.schoolhistoryproject.co.uk/historical-questions-to-ask-about-pictures-and-artefacts/>
- *Photo Detectives, Investigating photographs as historical sources*, The Scottish Fisheries Museum:
<http://www.scotfishmuseum.org/historic-photographs.php>
- *Crop it*, Teachinghistory.org: <http://teachinghistory.org/teaching-materials/teaching-guides/25697>
- *A language of photography*, PhotoPedagogy: <http://www.photopedagogy.com/graham-clark.html>

- *Making Sense of Documents*, History Matters: The U.S. Survey Course on the Web: <http://historymatters.gmu.edu/browse/makesense/>
- *Beyond the Bubble*, History Assessments of Thinking (HATS), Stanford History Education Group: <https://sheg.stanford.edu/history-assessments>
- *The Reading Like a Historian curriculum*, Stanford History Education Group: <https://sheg.stanford.edu/history-lessons>
- *Historical thinking matters*: <http://historicalthinkingmatters.org>
- HERB, American Social History Project/Center for Media and Learning at The Graduate Center, City University of New York: <https://herb.ashp.cuny.edu>
- Ρεπούση, Μ. Μαθήματα ιστορίας, Καστανιώτης, Αθήνα 2004
- Ρεπούση, Μ. & Τσιβάς, Α. (επιμ.). Από τα ίχνη στις μαρτυρίες. Η επεξεργασία των ιστορικών πηγών στο μάθημα της ιστορίας, Γράφημα, Θεσσαλονίκη 2011
- Τσιβάς, Α. Η χρήση και η αξιοποίηση των ιστορικών πηγών στο μάθημα της ιστορίας. Εκπαιδευτικό γλικό για την προσέγγιση του ελληνικού μεταναστευτικού ρεύματος προς τις Η.Π.Α. στο τέλος του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα, Θεσσαλονίκη 2011